

Biblioteka Jagiellońska
Jagiellonian Library

Stowarzyszenie
Międzynarodowe Triennale Grafiki
International Print Triennial Society

Sztuka Książki
Book Art

LETTRA 2006

grafika
książka artystyczna

print
and book art

1 września – 26 września 2006 roku

Biblioteka Jagiellońska
Kraków
Aleja Adama Mickiewicza 22

(wejście od ulicy / please enter Str. Oleandry 3)

Litera – znak graficzny głoski właściwy pismom alfabetycznym. Po łacinie *lettera*, a w innych językach *letter* (ang.), *lettre* (franc.), *Buchstabe* (niem.), *bukwa* (ros.).

Pismo – zespół znaków graficznych będących znaczeniami dźwięków lub pojęć, ogół liter składających się na dany alfabet.

Mówimy – piszemy.

Mówimy – zapisujemy.

Myślimy – piszemy, a litery układają się w wiersze, utrwalają stan naszej świadomości, emocje, doznania.

Myślimy – piszemy i nadajemy literze graficzny kształt.

One trwają. Ich kształt, wielkość i układ ma dla nas znaczenie. Słowa napisane pozostają – można do nich wracać, zapamiętywać, uczyć się...

Postawiony ślad – litera – grafika.

Na przestrzeni stuleci litery doskonaliły swoją formę graficzną ze względów czysto użytecznych, tylko po to, aby w zespole (obok siebie) pozwoliły się odczytać. Stały się więc niedoścignutym wzorem do rozumienia grafiki w ogóle. Grafika też musi dać się przeczytać.

Graficy wykorzystują literę w sposób różnorodny. Ewolucja jej formy od śladu, odcisku, po obraz, ideogram, piktogram, do dzisiejszego kształtu i znowu powrót do piktogramu, obrazu... Litera wzmacnia znaczenie przedstawionego obrazu, jest jego dopełnieniem, ale też głównym bohaterem. Znak litery postawiony na papierze buduje jego kompozycję.

Dla wielu artystów litera jest sprowadzona do linii rysującej obraz, wykorzystują oni dukt pisma, zagęszczanie linii, ich zanikanie. Litera jest tu małym znacznikiem, ale również multiplikowana może być elementem zapełniającym obraz graficzny, w naturalny sposób w niego wtopionym.

Alfabet łaciński liczy 26 liter, ale możliwości ich wykorzystania jest nieskończona i tworzy przez to nieskończoną ilość znaczeń...

Do ekspozycji zostały wybrane prace zawierające literę. To kryterium wcale nie zubożyło spojrzenia na grafikę, wręcz przeciwnie pozwala dostrzec jak wielkie znaczenie ma pismo.

A letter – the graphic symbol of a character in scripts that use alphabet. In Latin *lettera*, in the English language *letter*, *lettre* in the French language, *Buchstabe* (German), *Bukwa* (Russian).

Writing – a system of graphic symbols related to sounds and meanings, a set of letters that constitute the alphabet.

We speak – we write.

We think – we write and the letters are set into verses that describe our consciousness, emotions and feelings.

We think – we write and we assign graphic sign to a letter. They last. Their shape, size and layout become meaningful. The written words last – we can get back to written words, learn those words by heart.

A mark – a letter – a print.

The graphic form of a letter has been undergoing many changes for purely practical reason, so that when the letters are put into sequence, side by side, they become easy to read. Letters evolved to serve as unparalleled pattern of graphic art in general. Fine art graphics need to be read as well.

Printmakers have many ways to put a letter into use. The evolution of a letter begins with a trace, an image, ideogram, pictogram – to reach the present shape, and back again to pictogram, image... A letter can enhance the image, can become additional element or even it's focal point. The symbol of the letter once it has been put on paper becomes important element of the structure of image.

Many artists use letters as lines which build the image, they use writing duct, spacing between letters, or their vanishing character. A letter can be a minuscule symbol, but when letters are multiplied they may fill the whole image and in a natural way become part of it.

The Latin alphabet consists of 26 letters, yet the ways of using those letters are infinite and so are the meanings...

The graphic works that shows letters were selected for this exhibition. This criterion does not emasculate graphic art, on the contrary it shows how important element of art the writing can be.

Artist's book, Livre d'artiste, książka totalna, liberatura... Trudno znaleźć jedno określenie dla wielowymiarowego, złożonego zjawiska, które współtworzą artyści pokazujący swe prace na wystawach *Sztuki książki*. Książka jako dzieło twórcy, absorbująca wszelkie awangardowe nurty współczesnej sztuki i literatury, szczególnie poezji, książka eksperymentująca, tworzy wyższą jakość i wartość, bo łączy w sobie wszystkie elementy stanowiące jej integralną całość: formę, teksty, grafikę i obrazy.

Nie sposób też w krótkim tekście opisać różnorodny świat liter: form, typów, kolorów, trawionych, ciętych, malowanych, komputerowych, drukowanych na różnorodnych materiałach, także palimpsestów, mogą jedynie krótko przedstawić dzieła artystów prezentowanych na wystawie.

Ulica Sienkiewicza Radka Nowakowskiego zarojta się wielojęzycznym, wijącym się tłumem liter: „człowiek... Idzie ulicą – zdaniem... Czyta je. Układa. Sam jest literą...” W książkach totalnych artyści, każdy, nawet drobny element stanowi integralną część całości; stosuje on często rysunki i pismo odręczne, następnie litery, a nowe piktogramy przetwarza komputerowo.

W *Traktacie kartkograficznym, czyli rzeczy o liberaturze, pisze*: „Litera to narysowana głoska. Z głosek składają się wyrozy, – więc wyraz można na głoski rozłożyć. Jeśli każdą głoskę zastąpić rysunkiem, to wtedy zamiast rysować to, co dany wyraz przedstawia, można by narysować ten wyroz. Tak, bo przecież pisanie to nic innego jak rysowanie wyrazów. (...) trzeba szukać i gromadzić literoobrazy, by mieć ich tysiące, dziesiątki tysięcy – na każdą okazję, do każdego tekstu, do każdej opowieści”.

W *Świątyni Kamienia Andrzeja Bednarczyka* „małe literki na białych kalkach mówią cicho o Aniołach i Bogu”.

Lekkie jak piórko kaligrafie kreślone tuszem i ołówkiem tworzą ekspresyjne obrazy w graficznych książkach *Barbary Kaczmarek i Elżbiety Baneckiej*.

Monika Krause inaczej traktuje literę. Artystka z arsenatu środków wydobywa wiele rozwiązań formalnych, stosuje często litery jakby wycięte i namalowane z szablonu, a jej książki są pełne humoru, niezwykle mocne w formie i kolorze.

Grafiki i książki *Matgorzaty Gurowskiej, Dariusza Kacy* charakteryzuje synteza formy i koloru, używanie zawężonej, ale bardzo wysmakowanej palety, perfekcja techniczna, a literatura tworzy i dopełnia dzieło.

Marek Gajewski, tworzy eksperymentalne książki – obiek-

Artist's book, Livre d'artiste, total book, liberature... It is hard to find one definition for the multidimensional, complex phenomenon, which is co-created by artists displaying their works in the *Book art* exhibitions. The book as a work of its creator, absorbing all the avant-garde trends of contemporary art and literature, particularly poetry; the experimenting book, which creates higher quality and value, as it combines all elements being an integral whole: form, texts, design and pictures.

It is impossible to describe within one text the diversified world of letters: forms, types, colours, digested, cut, painted, created on computer, printed on various materials, also palimpsests – all I can do is briefly present the works of artists presented in the exhibition.

Sienkiewicza Street in Kielce by Radek Nowakowski teemed with multi-lingual, twisting crowd of letters: “A man... walking along the street-sentence... He's reading it. He's writing it. He himself is a letter...”

In the artist's total books each, even minor element is an integral part of the whole; he often uses drawings and hand writing, and then letters, and new pictograms processed by computer. In *Treatise on Pageography or a question of liberature* he writes: “A letters is a drawn speech sound. Speech sounds are parts of words – so a word can be divided into speech sounds. If you replaced a speech sound with a drawing, you could draw that word instead of drawing what the given word represents. Yes, because writing is nothing but drawing words. (...) one has to search and gather those letter-pictures to have thousands of them, tens of thousands – for all occasions, for each text, for each story”.

In *The Temple of Stone by Andrzej Bednarczyk* “small letters on white carbons softly speak about Angels and God”.

Light as feathers calligraphies drawn by ink and pencil create expressive pictures in graphic books by *Barbara Kaczmarek and Elżbieta Banecka*.

Monika Krause treats the letter in a different way. From an arsenal of measures the artist derives a lot of formal solutions, she often uses letters as if cut-out and painted from a stencil, and her books are full of good humour, extremely strong in their form and colour.

What is characteristic for drawings and books by *Matgorzata Gurowska and Dariusz Kaca* is the synthesis of form and colour, using a narrow, though sophisticated palette.

ty inspirowane poezją. Techniki własne łączy z tradycyjnymi. Wykorzystując różnorodne materiały, np. kamień, płótno, papier, czy drewno szuka właściwych relacji między tekstem a warstwą plastyczną.

Grażyna Lange, autorka projektu i opracowania graficznego książki *Jak się nie bać ortografii? Kto próbuje – ten potrafi* (do tekstu Marcina Brykczyńskiego), tak pisze: „*To wizualne sztuczki mnemotechniczne, kolejna gra słowami i obrazem (i obrazem słowa też). Generalnie służą zapamiętaniu reguł ortografii i interpunkcji. Używałam nietypowych źródeł skojarzeń wizualnych: średniowiecznych drzeworytów, XIX-wiecznych katalogów zabawek, własnego zeszytu do języka polskiego, z pierwszymi lekcjami nauki pisania liter*”.

Jedynym bibliofilskim artystycznym wydawnictwem jest **Corespondance des Arts** Jadwigi i Janusza Tryzno z Łodzi. Twórcy dbają o wysoki edytorski poziom, a w ich oryginalnych książkach wszystkie elementy – forma, grafika, tekst, rodzaj czcionki i papieru – są dobrane w sposób przemyślany i konsekwentny, a wyjątkowo ciekawą pozycją jest ich ostatnie dzieło *The Door Stands Open, Seamus Heaney – Czesławowi Miłoszowi*.

„człowiek... Idzie ulicą – zdaniem... Czyta je. Układa. Sam jest literą...”

Zainteresowanym polecam katalogi i stronę Sztuki Książki www.bookart.pl
Znajduje się tam wiele i zdjęć, tekstów artystów i krytyków.

te, technical perfection, whereas the Letter creates and complements the work.

Marek Gajewski, creates experimental books – objects inspired by poetry. He combines his own techniques with traditional ones. By using various materials, like stone, canvas, paper or wood he looks for proper relations between the text and artistic dimension.

Grażyna Lange, the author of the design and layout of the book *Howe not to be afraid of orthography? – the one who tries hard, can do it* (to the text by Marcin Brykczyński), writes: “These are visual, mnemotechnical tricks, another play on words and picture (and picture of the word as well). In general, they serve memorising the rules of orthography and punctuation. I have used extraordinary sources of visual associations; medieval wood engravings, 19th century catalogues of toys, my own Polish language copybook, with the first lessons in calligraphy”.

The only bibliophilic artistic publishing house is **Corespondance des Arts** of Jadwiga & Janusz Tryzno from Łódź. The creators care about their high editor’s level; their original books include all elements – the form, drawing, text, type of font and paper – are selected in a cogent and consistent manner. Their last work, *The Door Stands Open, Seamus Heaney – Czesławowi Miłoszowi* is an extraordinarily interesting one.

“A man... walking along the street-sentence... He’s reading it. He’s writing it. He himself is a letter...”

To those interested I recommend the catalogues and website on Book Art www.bookart.pl

There are a lot of photos and texts of artists and critics.

Tłumaczenie / Translation
Marta Potczyńska